І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740
Тел. з Ню Йорку:
BArcly 7-4125

РІК LXVI. Ч. 113. ЦЕНТІВ 12 CENTS ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 13-го ЧЕРВНЯ (JUNE) 1959 TWO SECTIONS (SECTION I) No. 113. VOL. LXVI.

У НЮ ЙОРКУ УРОЧИСТО ВІДЗНАЧЕНО ПРИБУТТЯ ГЕНРІ ГУДСОНА ДО АМЕРИКИ

ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ РИЧАРД М. НІКСОН ПІДКРЕСЛИВ У СВОЇЙ ПРОМОВІ, ЩО АМЕРИКА БРАЛА СВОЮ СИЛУ ВІД УСІХ НАРОДІВ, УСІХ РАС І УСІХ РЕЛІГІЙ

Ню Йорк. — В четвер дня 11 червня ц. р. започатковано тут урочисті відзначення 350-річчя з дня прибуття Генрі Гудсона на американський континент. У відкритті цих святкувань, що триватимуть три місяці, взяв участь віце-президент Ричард М. Ніксон, і крім нього теж губернатор нюйоркського стейту Рокефеллер, губернатор стейту Ню Джерзі Роберт Б. Майнер, посадник Ню Йорку Роберт Вагнер та інші. Відбулося відкриття Гудсонівських урочистостей в Баттері у Ню Йорку, при дефіляді 16 кораблів і Другої Фльоти Морських Збройних Сил. І віце-президент Ніксон і губернатор Рокефеллер у своїх промовах пригадали, що Гудсон був англійцем, який командував голляндським кораблем і після свого прибуття в 1609 році в околицю сьогоднішнього Ню Йорку прослідив і відкрив для плавби ріку Гудсон, і що сто років перед ним нюйоркську пристань відкрив Джованні да Верраццано — італієць, який плив кораблем під французьким прапором. Пригадуючи це, віце-президент Ніксон підкреслив, що з часу тих відкрить Америка притягнула до своїх побережь тисячі і тисячі людей усіх народів з усіх континентів. „Ми не є расою володарів — казав Ніксон. — Але ми є тому під на те, що беремо свою силу від усіх народів, від усіх рас і від усіх релігій світу. В Америці має вагу і значення не колір людини чи його раса чи релігія ,але його характер. В Америці має значення те, що людина зуміє дати в цьому країні свободи, що існує тут для всякого прогресу, того прогресу, що його бажаємо ми всі для нашої нації і для нашої цивілізації". В дальшому віце-президент Ніксон ствердив велетенський поступ у транспортуванні і комунікації, що його зробила Америка на протязі 350 років, що минули з часу перших відкрить американського континенту. Губернатор Рокефеллер ствердив у своїй промові ,що колишні відкриття американського континенту, так же само як і сьогоднішні дослідники міжпланетних просторів, є виразниками людських надій та аспірацій.

Число затруднених збільшилося до 66,016,000 а число безробітних зменшилося до 3,389,000

Вашингтон. — Секретар торгівлі Луїс Л. Стравс і секретар праці Джеймс П. Мічелл повідомили, що в місяці від половини квітня до половини травня ц. р. число затруднених збільшилося на 1,004,000 і становило 66,016,000, а число безробітних в тому самому місяці зменшилося на 238,000 і виносило 3,389,000. Представники уряду підкреслюють, що ті числа є виявом зросту економіки, бо між новими затрудненими робітниками є багато фабричних робітників. Число безробітних становить тільки 4.9 відсотка всіх робітників. Пересічний фабричний робітник заробляв по 90.32 долярів, а при праці тривких товарів — 98.23 долярів. Тиждень праці в фабриках виносив пересічно по 40.5 годин, бо були і надчисельні години праці.

Конгресова комісія прийняла проєкт реформи ветеранських пенсій

Вашингтон. — 11-го червня Комісія для справ ветеранів в Палаті Репрезентантів одноголосно прийняла законопроєкт про реформу пенсійної ветеранської системи, згідно з якою висота пенсій була б залежна від потреби окремого ветерана, це значить, що при визначуванні пенсії братимуть до уваги інші прибутки петента. Ця реформа в більшості згідна з урядовим проєктом, але висота окремих пенсій дещо більша в порівнянні з урядовою пропозицією. І так в першому році важности цей закон коштував би державну скарбницю на 308 мільйонів долярів більше ніж тепер, а уряд пропонував, щоб це збільшення виносило тільки 100 мільйонів в першому році. Але після п'ятьох років видатки на ветеранські пенсії будуть менші від теперішніх ветрат, так що в 2000 році річне заощадження становило б 12 більйонів долярів.

36 осіб поранені внаслідок експльозії на надземній залізниці в Бостоні

Бостон, Масс. — В 2.15 год. по полудні 11-го червня на перестанку надземної залізниці Норт Стейшен настала експльозія, яка знищила почекальню стації і спричинила поранення 36 осіб, в тому кільканадцять знаходяться в критичному стані. Гадають, що експльозію спричинила залишена бомба в автоматичній шафі для переховування речей. Ведеться слідство в цій справі, спеціялісти забрали до досліду металеві частини бомби. Внаслідок експльозії вилетіли вікна в сусідніх домах на Козвей вулиці, а деякі робітники, що працювали на надземній залізничій лінії, попадали на землю. Рух під час повороту людей з праці був припинений, бо треба було об'їздити ту стацію залізниці, яка знищена експльозією. Але в 5-ій годині по полудні комунікація була налагоджена.

В АМЕРИЦІ

● Клер Бут Люс, яка зрезигнувала з посту амбасадорки в Бразилії після того, як проти неї гостро виступив сенатор-демократ Вейн Морс, поїде до столиці Бразилії, Ріо де Жанейро, як гостя бразилійського президента Кубічека.

● Лікар морського шпиталю в Челсі, Масач. капітан Л. Гейн повідомив на конвенції лікарів в Атлантик Сіті, Н. Дж., про рідкий випадок, коли молода жінка вритувала собі життя трансфузією своєї власної крови. Кілька місяців тому ця жінка віддала свою кров до шпиталю, а недавно, коли під час пологу їй треба було зробити трансфузію, лікарі використали для цього її власну кров. У тому шпиталі кров зберігають не три тижні, як це звичайно робиться, а три роки.

● Крайова Академія Наук наименувала своїм членом - кореспондентом совєтського астронома Віктора А. Амбарцумяна. Це перший совєтський науковець, відзначений таким способом впродовж останнього десятиріччя. Перед тим членами-кореспондентами наименовано таких совєтських науковців: Петра Л. Капіцю (фізик в 1946 р.) і Павла С. Александрова (математик в 1947 р.).

ПОМЕР МИХАЙЛО О. ВЕТУХІВ, ПРЕЗИДЕНТ УВАН У ЗДА, ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ І ДІЯЧ

Сл. п. Михайло Ветухів

Ню Йорк. — Минулого четверга, 11-го червня вполудне, тут у своєму мешканні при 627 Вест 113-ій вулиці помер на 57-му році життя, після важкої і довгої недуги, основоположник і президент Української Вільної Академії Наук у ЗДА, один з найвидатніших сучасних українських вчених і діячів, дослідчий асистент в Колумбійському університеті та автор ряду наукових праць, проф. д-р Михайло Олексійович Ветухів. Вістку про його смерть подали місцеві американські часописи, включно з двома великими щоденниками „Ню Йорк Таймс" і „Гералд Трібюн".

Михайло Ветухів народився 25-го липня 1902-го року в Харкові в родині професора Олекси Васильовича Ветухова, відомого українського педагога, етнографа і мовознавця, учня і популяризатора Потебні, автора численних наукових праць. Свою власну наукову діяльність почав покійний Михайло Олексійович зразу після закінчення в 1923 році Харківського Університету та Харківського Сільсько-Господарського Інституту. Був професором Харківського Університету, Харківського Ветеринарного Інституту і Полтавського Сільсько - Господарського Інституту. Його наукові зацікавлення були зосереджені головно на генетиці сільсько-господарських тварин. В цій галузі він мав на Україні великі досягнення та опублікував на цю тему кільки десятків наукових праць. В 1933-му році переїхав до Москви, де був професором ветеринарії та провадив інтенсивну наукову роботу в галузі генетики, опублікувавши і тут ряд наукових праць. Війна частинно перервала його наукову працю, але в 1942-му році він її знову продовжував, уже як ректор Харківського Університету. В тому часі він брав активну участь в українському визвольному русі, в результаті чого був заарештований гештапом и депортований до Польщі. Після війни та на еміграції в Німеччині проф. Михайло Олексійович знову відновив свою найширшу наукову і громадську активність. У 1945-му році він був наименований міністром екзильного уряду УНР. В році 1945 аж до свого виїзду до Америки в році 1949-му — був заступником голови Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині. В цій країні від 1949 до 1955 був одним з віце-президентів Українського Конгресового Комітету та одним з найактивніших діячів, головно в ділянці наукових і видавничій. Був активним учасником ряду наукових з'їздів і конференцій в цій країні, як і закордоном. Працюючи в Колумбійському Університеті, мав великі досягнення в наукових дослідах та опублікував цілий ряд наукових праць. Великий розголос в багатьох країнах світу дістала зокрема його теорія, так зв. "Vetukhiv's breakdown".

Зосереджуючи свої зацікавлення на науковій праці, сл. п. Михайло Олексійович, як уже згадано, належав до найвидатніших і найактивніших постатей українського громадсько-політичного життя останніх десятиріч. Ще в юнацьких роках, в 3-ій класі гімназії в Харкові він був головою патріотичного українського гуртка. Під совєтською окупацією працював багато для об'єднання українських наукових сил та їх використання для української науки. Був арештований НКВД та переслідуваний за „ідеологічні ухили". У своїй широкій активності, сл. п. Михайло Олексійович найбільше енергії віддав розвиткові Української Вільної Академії Наук у ЗДА, заснованої в 1950-му році та президентом якої він був до кінця свого багатого працею і досягнення життя. Під його керівництвом УВАН у ЗДА виросла в поважну наукову установу, видала цілий ряд праць українською і англійською мовами, що знаходяться сьогодні по великих бібліотеках світу. УВАН під проводом сл. п. проф. Михайла Ветухова об'єднала багатьох українських науковців старшої і молодшої ґенерацій та здобула співпрацю багатьох учених інших національностей. Одною з багатьох заслуг покійного Михайла Олексійовича Ветухова є успішні зусилля ввести українську науку і українських науковців на широке міжнародне поле та здобути для них відповідне місце в культурному світі. Осиротив Покійний дружину Наталію, дочку Ладу Туркало та одного внука. Заупокійна Панахида буде відправлена в суботу дня 13-го червня ц. р. о 3-ій годині по полудні в Похоронному Заведенні Петра Яреми при 129 Іст 7-ій вулиці в Ню Йорку. Похорон Покійного відбудеться в неділю 14 червня на цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж. Вінос тіла буде із Свято-Троїцької Української Православної Церкви при Брум стріт у Ню Йорку після заупокійної Служби Божої о 2-ій годині дня. Смерть проф. М. О. Ветухова це велика втрата для України, української науки і українських визвольної справи у теперішній грізний добі.

Американський Комітет Визволення закупив багато видань УВАН в ЗДА

Ню Йорк. — Президент Американського Комітету Визволення Говленд Г. Сарджент повідомив, що він очолюваний комітет закупив більшу кількість книжок — видань Української Вільної Академії Наук у ЗДА, які є призначені для Бібліотеки Леслі С. Стівенса в Европі та для Інституту для Вивчення СССР в Мюнхені. Бібліотека Стівенса має 32 Відділи в Західній Европі, які обслуговують емігрантів із СССР. Інститут для Вивчення СССР — це є академічна корпорація колишніх науковців - втікачів з-під комуністичного режиму, які друкують праці про різні ділянки життя в СССР. Американський Комітет Визволення підтримує ці обидві інституції. Президент Сарджент заявив, що такі видання УВАН, як Катедра св. Софії в Києві Повстенка та Історія української літератури Чижевського, яких закуплено по кількасот примірників, є корисні в боротьбі проти комунізму.

ЗАКЛИКАЮТЬ ЩЕПИТИСЯ ПРОТИ ПОЛІО ПЕРЕД „СЕЗОНОМ" ЦІЄЇ НЕДУГИ

Ню Йорк. — Директор відділу здоров'я при міській раді д-р Морріс Грінберг закликає старших осіб у віці до 40 років і всіх батьків дітей, щоб щепленням вакциною д-ра Солка забезпечили себе, зглядно своїх дітей, проти тієї небезпечної недуги, сезон якої зачинається вже в липні, коли найбільші спеки.

У Женеві відбудеться ще одна конференція атомових фахівців

Женева. — В четвер 11 червня ц. р. відбулось в Женеві 93-те засідання конференції трьох атомових держав — ЗДА Англії і СССР — в справі припинення атомових дослідів. Місяць тому ця конференція перервала свої наради з уваги на Женевську конференцію міністрів закордонних справ, сподіваючись, що може вони, в приватних нарадах, допоможуть вийти з сліпого кута, в який загнала атомову конференцію впертість Совєтів, що не погоджувались на установлення ефективної міжнародно-контрольної системи. Тому, що найтрудніше контролювати атомові вибухи у висоті понад 30 кілометрів, під землею і під водою, ЗДА пропонували або погодитись на припинення атомових вибухів нижче висоти 30 клм., або засягнути опинії атомових учених, як можна успішно контролювати вибухи у згаданій дуже великій висоті. Совєти, які спершу не погоджувались ні на одну з цих пропозицій, погодились врешті на нову конференцію атомових учених, яка почнеться в Женеві 22-го червня ц. р. З уваги на це учасники цієї атомової конференції знову почали розглядати можливості висліду конференції з більшим оптимізмом.

Греція дістане від ЗДА атомову зброю

Вашингтон. — През. Айзенгавер повідомив Конгрес, що ЗДА перешлють до Греції спеціяльний виряд і деякі інформації, потрібні для вишколювання грецьких збройних сил в орудуванні різними родами атомової зброї. Президент заявив, що це рішення американського уряду знайшло оформлення в грецько-американському договорі про влаштування в Греції баз для ракет середнього засягу. Озброєння військ членських держав Північно-Атлантійського бльоку — кажеться в звернені Президента — стало необхідністю внаслідок відмови Совєтів від переговорів про міжнародне роззброєння та введення до совєтських збройних сил наймодернішої зброї. Водночас Президент звернув увагу, що модерне озброювання різних держав, членів НАТО, не становить небезпеки для нікого і ЗДА і ціле НАТО мають виключно оборонні цілі. Цей лист Президента до Конгресу вважається за посередню відповідь Америки на погрози Хрущова, що коли Італія і Греція дозволять Америці на влаштування в їх території ракетних баз, то СССР влаштує такі бази на терені всіх своїх сателітів, зокрема в Альбанії і Болгарії.

Фон Бравн закликає американців не спочивати на лаврах своїх ракетових успіхів

Ню Йорк. — Німецького походження американський фахівець від керовання ракет д-р Вернер фон Бравн промовляв на конвенції Міжнародних Клюбів Ротарія і заявив, що ЗДА здійснюють „Проєкт Сатурн", за яким мають збудувати керовану ракету, що може везти найбільший досі тягар, але це зовсім не означає, щоб наша країна могла спочити на лаврах. „Сатурн є найсильніша ракета, досі збудована. Але ніхто не знає, що зроблено в цій ділянці в СССР, бо там напевно не дармували", — казав д-р Бравн, закликаючи американців не бути самовдоволеними. На думку тої науковців ЗДА мають переконати фактами Москву, що ми зробимо все, щоб відібрати охоту комуністам почнати нову світову війну і атакувати вільний світ, в першу чергу ЗДА. Ракета „Сатурн" зможе вислати кабіну з людиною на Місяць і на інші планети. Д-р фон Бравн був тадож промовцем на закінченні каледжу Адельфі в Гарден Сіті, Лонг Айленд, де сказав, що не можна зорганізувати оборони проти керованих ракет у всіх районах цієї країни, бо це була б закоштовна справа. Що оборону треба обмежити тільки до промислових районів. Генерал поручник летунства Кларенс С. Ірваїн сказав на цій самій нараді, що СССР має більші ракети як ЗДА, але „величина не є найголовнішою справою, бо тут важливі є певність і докладність".

Д. Галичин і В. Душник на прийнятті в пошану болгарського короля Симеона II

Ню Йорк. — Американська Болгарська Ліга 11-го червня влаштувала прийняття в пошану болгарського короля на відзначення 22-річчя Симеона II, який був в товаристві своєї матері королеви Йоанни. Це прийняття відбулося в приміщенні Карнегі Ендавмент Сентер і в ньому взяли участь представники різних національних груп ЗДА. Від Українського Конгресового Комітету Америки присутні були голова УНСоюзу і президент УККА Дмитро Галичин із дружиною і редактор Володимир Душник із дружиною. Король Симеон II заявив на пресовій конференції, що навіть „найсолодша коекзистенція" не може мати успіхів, бо світ не може бути „наполовину вільний і наполовину поневолений". Українські представники розмовляли з королем по-українськи, який відповідав їм по-болгарськи.

УКРАЇНСЬКА ХРОНІКА

● Відомий український маляр - модерніст Любомир Гуцалюк влаштував у Парижі в ґалерії Жак Норвааль виставку своїх праць, що тривала від 5 до 30 травня ц. р. Виставка пройшла з великим моральним і повним матеріяльним успіхом. Ще перед відкриттям цієї другої уже в Парижі Гуцалюкової виставки зайшов до ґалерії Жак Норвааль, власник одної з великих мистецьких ґалерій в Мілянo і закупив 4 образи, а чергового дня закупив решту. Всі образи будуть виставлені в червні місяці в Мілянo. Л. Гуцалюк запрошений прибути на час до метрополії північної Італії.

● Українська Радіопрограма ім. В. Блавацького вже десятий рік веде свою корисну культурну діяльність на терені Филадельфії. Завдяки високому культурному рівні радіопрограми, веденої після смерти II Основника бл. п. Володимира Блавацького його дружиною Покійного п-ї Євдокією Дичко - Блавацькою та п-і Галиною Зайкан — ця українська радіопрограма здобула собі симпатію та признання серед широких кіл української громадянства не тільки у Филадельфії, але також і поза її межами, куди доходять хвилі радіостанції, кожної суботи в годинах 8—9 ранку.

● Ніна Климовська з Филадельфії, студентка Пенсильвенської Академії Мистецтв здобула на річному контесті цієї Академії дві нагороди: за рисунок і за графіку. Ніна Климовська це кол. ученица Української Мистецької Студії у Филадельфії, що рік тому одержала повну стипендію на чотирирічні студії у цій же Академії. Згадані нагороди, зокрема за графіку, уповноважують нагородженого студента бути членом „Филадел. Клюбу Графіків", що знову дає право нагородженому студентові брати участь у всіх виставках Клюбу, користуватись бібліотекою та усіма влаштуваннями Клюбу.

ПОГРОЗИ СОВЄТІВ ВНЕМОЖЛИВЛЯТЬ З'ЇЗД ГОЛІВ УРЯДІВ

Женева. — Державний секретар Кристіян Гертер заявив совєтському міністрові закордонних справ Андреєві Громикові, що остання совєтська пропозиція в справі Німеччини і Берліну з виразними нотками ультиматуму і погрози загрожує шанси відбуття конференції „на вершинах". Державний секретар, у порозумінні з англійським і французьким міністрами закордонних справ, запропонував Громикові зустріч і вони розмовляли півтори години. Громико настоював, що конференція голів урядів не повинна залежати від теперішньої Женевської конференції міністрів. Гертер заявив йому, що коли теперішня конференція не всилі розв'язати проблеми цілої Німеччини, то вона повинна бодай розв'язати тимчасово проблему Берліну. Заява Гертера не мала ультимативного характеру, бо Гертер підкреслив, що „найближчі дні в наступному тижні" вирішать долю Женевської конференції. Речник американської делегації заперечив, наче б державний секретар дав доручення, щоб його літак був завжди готовий до відлету. Західні міністри дають можливість Громикові змодифікувати пред'явлений ним в минулу середу плян бодай настільки, щоб він затратив ультимативне вістря. У тому пляні говорилося, що коли протягом одного року Захід не здемілітаризує західного Берліну і не прийде до з'єднання Німеччини на умовах, що їх продиктували комуністи, то СССР підпише сепаратний мир із Східною Німеччиною і передасть їй „суверенні" права в ділянці контролі над шляхами комунікації між Берліном і Заходом. На п'ятницю 12 ц. м. було призначене пленарне засідання Женевської конференції. Однак західні учасники не мали надії, щоб те засідання принесло якусь дійсну зміну в ситуації, яка насправді є повною невдачею конференції. Песимізм західних учасників і обсерваторів в Женеві поглибив новий виступ Хрущова. В минулий четвер Нікіта Хрущов у промові в Ризі назвав становище західніх міністрів в Женеві „нереалістичним" та закинув їм, що вони продовжують політику покійного Доллеса „говорення з позиції сили". Тепер, мовляв, коли помер Доллес, фактичним керівником Женевської конференції — казав Хрущов — є західньо-німецький канцлер Аденауер, якому залежить на збільшуванні воєнного напруження.

Совєти продовжують шантажування Італії і Греції

Рим. — Совєтський уряд офіційною нотою, яку передано італійській амбасаді в Москві, запропонував Італії приєднатися до совєтських заходів в справі створення „зони миру" на Балканах і в обширі Середземного моря. Подібну ноту дістала Греція від Румунії, яка запропонувала Греції розпочати переговори „для забезпечення миру" в обширі їх країн. Гадають, що за совєтською інспірацією югославський віце-президент Александер Ранкович заявив в парляменті у Београді, що згода Італії на влаштування ракетних баз на її терені — це „небезпека для Югославії". У Римі появився негайно офіційний комунікат із підкресленням, що ракетні бази в Італії не повинні в найменшій мірі лякати Югославії. Греція вже відкинула „мирову" румунську пропозицію, а Італія те саме зробить з совєтською нотою.

Папа прийняв на парадній авдієнції президента Туреччини

Рим. — Папа Іван XXIII прийняв вперше в історії Католицької Церкви на парадній авдієнції президента мусульманської Туреччини Селяля Баяра. У почоті Баяра знаходилися міністер закордонних справ Фатін Русту Зорлю й інші турецькі достойники, а поруч з Папою приявні були високі достойники Ватикану. Збірну авдієнцію попередила 20-хвилинна розмова Папи і турецького президента в чотирі очі. Папа відчитав привітальне письмо, при чому він — промовляючи спершу по-французьки, перейшов на турецьку мову, якою плавко володіє. Теперішній Папа був в Туреччині тому 25 років, коли теперішній її президент був директором в міністерстві закордонних справ і в тому характері бачив тодi теперішнього Папу. Селяль Баяр приніс Папі у дарунку турецькі килими і дістав образ собору св. Петра. Селяль Баяр перебуває в Римі з державною візитою в Італії, яка — після грецько - турецького замирення в справі Кипру — нав'язала тісні взаємини з обома тими країнами. Італія признала Туреччині 50 мільйонів долярів кредиту на закупно залізничного виряду в італійських фабриках.

У СВІТІ

● На Цейлоні переведено зміну уряду. Прем'єром залишився Бандаранайке (він же і міністер оборони, закордонних справ і харчів), але позаминині зміни зайшли на інших міністерських посадах. Вийшли з уряду комуністи - троцькісти і ліві соціялісти. Цейльон є „нейтральною" країною, як і Індія, належить до Брітійського Комонвелту.

● Між Індією і Пакистаном незабаром почнуться безпосередні переговори в справі розподілу вод ріки Інду та її доплив. Президент американського Світового Банку, як посередник у вступних переговорах обіцяв фінансову допомогу при розбудові сіті каналів.

● В Лібійській пустині розігралась у квітні 1943 року американського бомбовика літака ... Американська військова слідча комісія, розглянувши рештки знайденого там недавно літака, прийшла до висновку, що цей літак з технічних причин був примушений приземлитися 4-го квітня 1943 року, летуни вирішили вискочити з парашутами, але всі вони згинули в пустині, з браку води.

● Д-р Білі Ґрем, американський євангелічний проповідник, заявив у Лондоні, де зупинився по дорозі з Австралії до ЗДА, що за яких 75 років Австралія переже Америку своїм міжнародним престижем і могутністю. Біллі Ґрегем аргументує своє твердження тим, що в Австралії „високий моральний клімат". Після відвідин в Америці, Ґрегем збирається їхати з проповідницьким місією до Африки.

● Крайова Федерація японських студентів прийняла на своїй конвенції такі ліві резолюції, що навіть секретарят японської комуністичної партії визнав їх за занадто радикальні і виключив 21 членів з управи тієї студентської організації. Японські комуністи - студенти закликають в своєму проводі боротися з урядом Нобосуке Кіші політичними страйками і авантюрами, які дискредитують комунізм в очах широкого громадянства.

● Лондонський щоденник „Дейлі Гералд" опублікував заяву керівника найбільшого італійського дому моди про те, що 27-річна княжна Марґарита, сестра королеви Єлисавети II, „погано одягається. Незалежний щоденник перевів у цій справі анкету між своїми читачами, а які дали такі наслідки: 55% читачів погодилися з опінією італійських фахівців, а 42% признали рацію княжні, що дотримується в англійських домах моди.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N. J.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ДИПЛОМАТІЯ УЛЬТИМАТУМІВ

Минулої середи Совєти вчинили таку штуку, яка погасила останні іскорки наївних надій на можливість „зговорення" на Женевській конференції міністрів закордонних справ, що від 11 травня ц. р. даремно намагаються знайти якусь спільну мову в справах Німеччини й Берліну. Совєтський міністер Андрей Громико представив новий плян, який по суті різниться від первісного ультимативного пляну з 27 листопада минулого року тим, що коли тоді Хрущов поставив був піврічний термін для виконання совєтських вимог, то тепер він ласкаво продовжує цей термін на рік, починаючи, мабуть, від дня підписання відповідного спільного протоколу. Протягом того року західні держави мають перетворити Берлін у здемілітаризовану, оточену комуністичною територією двомільйонову оселю, залежну від ласки 30-ох комуністичних дивізій. Ця остання совєтська вимога підкреслює ще раз конечність мирового договору: або з існуючими нині „двома Німеччинами", як окремими суверенними державами, або з об'єднаною Німеччиною, якою була б „конфедерація" Західньої і Східньої Німеччини, створена на базі повної рівности, з ґарантією збереження в східній частині об'єднаної Німеччини всіх комуністичних порядків. Очевидно, що така об'єднана Німеччина з комуністичним троянським конем усередині, позбавлена зв'язку з Атлантійським бльоком держав, мусіла б в короткому часі стати в цілості жертвою „мирного суперництва", — совєтської аґресії.

Державний секретар Кристіян Гертер назвав „категорично" совєтський плян „цілком неприйнятливим і непридатним як база для дискусії", а два інші міністри — Селвин Ллойд і Моріс Кув де Мурвіль приєдналися до його характеристики того совєтського пляну, як нового ультиматуму. Західня преса розгадуючи закуліси того останнього совєтського ходу, вбачає в ньому вислід вівтіркових нарад Хрущова в Москві з східньо-німецькими комуністами. Отто Ґротеволь, Вальтер Ульбрихт і їхні найближчі співробітники — це все вишколені в Москві німецькі аґенти, з якими совєтські володарі звикли говорити так, як говориться з підлеглими аґентами. Кремлівські володарі так звикли до цього тону, що вважають, як річ самозрозумілу, стосувати його й до західніх партнерів.

Потураючи совєтській аґресивності та признаючи большевикам грубий тон у дипломатичних стосунках, наче їхній привілей, Захід сам раз-у-раз скріплює кремлівських володарів у переконанні, що методи ультиматумів, погроз і шантажу — найдоцільніші. Адже за кілька тижнів після ультиматуму Хрущова в справі Берліну Мікоян полетів до Америки, де його вітали й частували. Швидко потім англійський прем'єр і міністер закордонних справ полетіли до Москви, де давали показ своїх сильних нервів і залізного терпцю, щоб тільки не зривати розмов з большевиками. Після того почалась Женевська конференція. „НЙТаймс" здогадується, що Хрущов, мабуть, думає, що найкоротша дорога до нової конференції „на вершинах" — це зголосити новий ультиматум і засипати членів НАТО новою серією погроз.

Все ж закон природи такий, що перетягати струну до безконечности не можна. Виступ Громика минулої середи в Женеві мав той — напевно для нього несподіваний — наслідок у Вашинґтоні, що демократичні лідери Конґресу, які наполягали на тому, щоб конференція голів урядів відбулася без уваги на вислід Женевської конференції, прихиляються тепер до становища Айзенгавера, згідно з яким ніякий шануючий себе голова уряду не повинен їхати на міжнародну зустріч — під тиском погроз та ультиматумів. Москва злегковажила цю заяву Айзенгавера і пішла далі второваним шляхом. Якщо новий ультиматум, що його пред'явив Громико, матиме той ефект, що унеможливить відбуття конференції „на вершинах", то це буде дійсно єдине з нього добро.

Тим часом, наприкінці п'ятого тижня Женевської конференції, центральною проблемою міжнародних взаємин сталі не Німеччина й Берлін, а цілі совєтської політики і методи совєтської дипломатії. Як можна „відпружувати атмосферу" і діяти в користь тривкого миру, коли через 14 років після закінчення останньої світової війни один із воєнних альянтів говорить до своїх колишніх союзників мовою ультиматумів?! Зрештою, в середу не сталося ніякої несподіванки. Наперед було відомо, що наради міністрів у справі Німеччини й Берліну не можуть скінчитися успішно — з уваги на аґресивні цілі совєтської політики і на брутальні методи їх дипломатії. Захід дістає ще одну показну лекцію цієї правди. Стільки ще таких лекцій треба, щоб переставити власну дипломатію на зовсім інший тон супроти Кремлю?!

АМЕРИКА У 1970 РОЦІ

Нікіта Хрущов кількакратно нахвалявся, що до 1970 року Совєтський Союз напевно здожене і випередить Америку не тільки розвитком техніки, якою нібито він уже й тепер випередив, але також продукцією на душу населення в ЗДА й СССР. Нікіта Хрущов забув тільки одну „дрібничку": що коли з ходом років змінюється життя в Совєтах, то не стоїть воно на місці і в решті світу, зокрема в Америці. Він переочив, що досить було, наприклад, психологічного потрясення, якого зазнали американці при появі першого спутніка, щоб у ЗДА так розвинулася ділянка ракетобудівництва, що — за твердженням деяких найвищих американських фахівців — не Совєти, а ЗДА мають у цій справі перевагу. Цікаві завваги трьох видатних сучасних американських істориків про те, як у 1970 році виглядатиме Америка, вміщує недільний додаток до „НЙТаймсу".

Перший із них, Аллен Невінс, подає свої завваги у дотепній формі розмови, що її ведуть у 1970-му році великі американські небіжчики, між ними Бенджамін Френклін, Генрі Форд, Марк Твейн, Горас Ґрілі і ін., відбуваючи прогулянку кораблем по засвітній ріці Стикс. Вони стверджують, що населення З'єдинених Держав „за останнім переписом" становить 210 мільйонів осіб, в тому числі 65 мільйонів у віці 15 до 24 роки. Поступ в освіті американських мас пішов так далеко, що коли за першої світової війни тільки 4% американських вояків мали по 4 роки середньої школи, то у 1970 році, буде вже їх понад 50%. Дехто з отих славних тіней-розмовців турбувався зменшенням відсотка працюючих на ріллі фармерів, але інші вияснили, що революційні методи сільсько-господарської техніки вимагають мінімальної кількости робітних рук, а революційне поліпшення засобів льокомоції дає можливість фармерам мешкати в підміських оселях. Взагалі ж ріст міст пішов упарі з ростом підміських околиць, з ростом плянуванни, мешкального будівництва, розбудовою шляхів, шкіл, садів. Правда, з'явились нові проблеми: змеханізоване хліборобство затерло різницю поміж міським і сільським типом людини, масовий наплив жінок до фахових професій і урядів відбився на сфері почувань чоловіків і жінок, зменшення іміґраційної хвилі до ЗДА некорисно вплинуло на плеканні чужомовних культур. Також почали затиратися расові різниці, бо зріст освітнього і соціяльно-товариського рівня муринів та їхня масова участь у фахових званнях прискорили процес „зрівняння кольорів". Зріст спеціялізації загострив проблему високих експертів, а турботою інтелектуалів став не брак культури, а недоліки суперкультури. . . .

Інший американський історик, професор Генрі Стіл Коммеджер ставить на 1970 рік прогнозу, що гострий нині американсько-совєтський конфлікт притупиться тому, що, поруч із цими суперницькими потугами, зросте міжнародне значення країн, які грають тепер другорядну ролю: Китаю, Індії, Японії, арабського світу, Середньої Африки, Південної Америки і, вірогідно, Середньої Европи. Поява цих нових міжнародних авторитетів наче автоматично поменшить керівну нині ролю ЗДА і СССР, що в практиці вплине на злагіднення міжнародного напруження і на уможливлення редукції коштів на зброєння. Цей історик передбачає також труднощі внаслідок розвитку автоматизації промислу та зменшення джерел природних сировин. Атомова енерґія гратиме щораз більшу ролю в промислі та в заміні вугілля і нафти. Протягом найближчого десятиріччя вдвоє підвищиться освітній рівень народних мас, а проблеми охорони народного здоров'я, боротьби із злочинністю та занепадом моралі серед молоді мусять привести до виготовлення докладних і рішучих програм.

Третій сучасний історик Крейн Бринтон пригадує релятивну вартість політично-економічних пророцтв: вони надто часто помилкові. Все ж він зважується твердити, що в найближчому десятиріччі не буде атомової війни, а якщо навіть вона й буде, то не знищить західньої цивілізації і не виправдає пророцтва Шпенглера та його послідовників. Бринтон взагалі не передбачає занадто великих змін і припускає, що й авта не будуть багато різнитися від нинішніх, і турботи американців будуть у 1970 році більш-менш такі, як нині: щодо переповнених шляхів і шкіл, злочинности серед молоді та суперечних течій — вільної чи контрольованої господарки — в національній економіці. Цей історик не вірить у швидкий масовий наворот людей до релігії, але передбачає постійне зростання цієї течії. Однак, поруч із цим він не виключає, що величезні проблеми, які виринуть із зростом населення ЗДА понад 200 мільйонів, відновлять гасло „родини з двома дітьми" в найчисленнішій середній клясі народу, із зворотом радше до строгих звичаїв англійської Вікторіянської доби . . .

В усякому разі, ні один з поважних істориків не бере поважно похвальби Хрущова, що Америка опиниться позаду СССР в економіці і культурі.

ВОНА ПРОЙШЛА . . .

Вона пройшла,
Вишневий дим садів,
І поруч з нею
постать незнайома.
Самотній я
зажурено сидів,
І поруч — туга
і душевна втома.

Всі скарби серця,
задуми душі
Я їй віддав
в дзвінкі години щастя.
Вона — пройшла.
Віднині ми — чужі.
А повернути
втрачене не вдасться.

Як дужий прес
із грон останній сік,
Так вечір цей
мене розчавив люто.
Я вірним був
і так до неї звик,
Шо серце в інше
не потрапить путо.

Вітрець по стежці
пелюстки несе.
Куди? Для чого?
Звідкіля я знаю.
Вона — пройшла.
Невже я втратив все?
Ні друзів? Ні садків?
Ні шуму гаю?

А. ПАТРУС-КАРПАТСЬКИЙ

ХРУЩОВ ПРО ГАЙДАМАЦЬКУ УКРАЇНУ І „МОГУЧУЮ РУСЬ"

Півтора року тому в українській пресі була широко дискутована справа національности Нікіти Хрущова. Беручи за добру монету пущену з підозрілого московського джерела суґестію, що Хрущов — українець, деякі видатні українські журналісти, навіть з націоналістичного середовища, почали поширювати накинуту їм московську тезу, виступаючи водночас із цим проти всіх тих, що у статтях доказували не тільки її абсурдність, але й шкідливість.

Дійшло було навіть до того, що головний редактор одного з націоналістичних часописів, обороняючись проти закидів, роблених читачами цього часопису за пропаґування такої безглуздої суґестії, надрукував у своїй відповіді, що українцем називає він Хрущова тому, „що інакше годі його назвати", бо ж народився Хрущов „в українській родині, на українській землі" . . . Даний часопис і його редактор так міцно вхопилися за підсунену їм „українську національність" Хрущова, що просто не хотіли слухати ніяких доказів та арґументів і виправили свою помилку щойно по десятьох місяцях, визнавши посередньо, що поширювання такого роду фальшивих інформацій є не тільки шкідливою, але й злочинною для української справи пропаґандою.

Не входячи в дальшу полеміку в цій справі, на цьому місці варто зареєструвати один з виступів Хрущова, в якому він сам дуже виразно потвердив свою приналежність до московського народу. Йде про промову Хрущова, яку він виголосив ще 7 березня ц. р. на Всенімецькій Робітничій Конференції в Ляйпціґу і в якій взяло участь 1,400 делеґатів.

Промова Хрущова була, як звичайно, довжелезна, і говорив він у ній про все, що тільки спливало на язик. Торкнувся між іншим і справи об'єднання Німеччини, причому, перевертаючи нахабно всю історичну правду, обвинувачував західніх союзників у тому, що це вони, мовляв, були спричинниками поділу Німеччини і що це вони намагаються вдержати цей розподіл за всяку ціну. Це не перешкодило Хрущову зараз же після того заявити, що й Совєти не є за „будь-яке об'єднання" Німеччини, бо до цієї проблеми треба підходити з клясових позицій.

Для прикладу такого підходу в розв'язці справи об'єднання двох частин Німеччини Хрущов обрав єхидно взаємини між Росією й Україною, прирівнюючи росіян й українців до східніх та західніх німців і підкреслюючи в такий спосіб своє московське великодержавницьке ставлення до справи української окремішности.

„Ось приклад, — говорив Хрущов. — Після першої світової війни, коли молода російська республіка була примушена підписати мировий договір у Бересті, контрреволюційна Центральна Рада в Києві підписала також мировий трактат з Німеччиною. Українська держава була опанована німецькими імперіялістами.

„Під час демаркації границь населення деяких пограничних місцевостей мало можливість висловитися, до котрої держави воно хоче належати — до Російської Федерації чи до України. Село, в якому я народився, лежить на пограниччі між Україною і Росією. Це є російське село, — підкреслив Хрущов, — але більшість його населення, в тому числі мій батько і я сам, працювали в копальнях Донбасу і в містах на півдні України. У висліді між мешканцями села було багато суперечок про те, до котрої з двох держав приєднатися.

„Багато з-поміж селян хотіли приєднатися до України, і, якби там не було гайдамаків і якби в Україні не володіли капіталісти та великі землевласники, то населення нашого села (Каліновки — О. Р.) правдоподібно голосувало б за приєднання до України. Та коли деякі із селян висловилися за приналежність до України, інші заявили: „Ми також за об'єднання з Україною. Україна багата і ми звикли користати з цього. Ми там жили і працювали там. Але тепер там гайдамаки. Гайдамацьке з'єднання, яким командує син нашого поміщика, кватирує неподалік від нас. Він сказав: „Нехай селяни вирубують мої ліси — в них залишиться ще досить ліщини, щоб я мав чим висікти їх".

„Таким чином мешканці села кінець-кінцем вирішили голосувати за приєднання до Російської Совєтської Федеративної Соціялістичної Республіки.

„Селяни з деяких пограничних із Україною сіл тяжіли до українців, але голосували за совєтську владу, за приєднання до Совєтської Росії, бо в Україні володіли капіталісти й поміщики, а в Росії була вже встановлена влада робітників і селян. Оце ж і був підхід до розв'язки пограничної проблеми.

„Вертаючися до справи об'єднання Німеччини, я все ж таки мушу ствердити, що я є росіянином, походжу з робітників і, природно, шаную мою націю так само, як і інші нації. Але якщо йде про клясову солідарність, про клясову боротьбу, то інтереси робітничої кляси я ставлю вище за інтереси працюючого народу".

Додавати щонебудь до слів Хрущова не приходиться. Він недвозначно з'ясував німецьким робітникам свій „істинно руский" патріотизм, той патріотизм, що про нього він з таким захопленням говорив 22 травня ц. р. на з'їзді совєтських письменників у Москві, цитуючи вірш чорносотенного російського поета Івана Нікітіна про „Русь могучую":

„Уж и есть за что,
Русь могучая,
Полюбить тебя,
Назвать матерью,
Стать за честь твою
Протия недруга,
За тебя в нужде
Сложить голову".

Цитуючи ці „прекрасні слова". Хрущов не забув пригадати письменникам „багатонаціональної" совєтської літератури, що тепер „матір'ю всіх народів" став Совєтський Союз, значить, знов же Росія.

О. Р.

В АЛЬЖИРІ ТРИВАЄ ВІЙНА

Колишній світовий потентат — Франція, внаслідок територіяльних ампутацій, опинилась у непередбаченій ситуації: чи не нарівні з другорядними країнами вона заледве встіває у полагоджуванні своїх „домашніх" проблем.

Так звана „Заморська Франція" у первісних розмірах та важливості майже перестала існувати. Цілковита втрата колоній (після другої світової війни Франція втратила Сирію, північну частину Індокитаю, впливи у Суезькому каналі, ряд дрібних посілостей у Індії), або зміни в їх статутах (появилися нові категорії: „союзні держави", „союзні території", „автономні держави", „держави, незалежні в міжзалежності" тощо) під оглядом правно-політичним звузили Францію до метрополії т. зв. „заморських департаментів" (головно в Альжирі!) та „заморських територій".

Але й тут процес скорочування кордонів не припиняється. Новою болячкою в організмі Франції стала найбільша (втроє більша від Тексасу!) і найбагатша (нещодавно тут відкрили нафтові терени!) її заморська складова частина — Альжир, що чотири роки перебуває у справжньому стані облоги.

На чужому шляху

Альжир, розташований зі сходу на захід природний коридор, обмежений на півночі Середземним морем та горами Атлас, а на півдні піщаною пустелею Сагарою, протоптали незчисленні народи. У зв'язку з постійним перепливом людського матеріялу, тут зударялися різноманітні цивілізації і відогравалися жорстокі війни, що приносили не менше жорстокі спустошення.

З найдавніших часів на території Альжиру жили кочівничі племена берберів, але країною, впродовж історичних часів, володіли: картагінці, римляни, вандали, візантійці, араби, турки . . . Французи завоювали Альжир тільки в 1847 році. Походи французьких королів, Карла V та Людовика XIV, були скорше поліційними акціями проти морських піратів, що скривалися на побережжі Північної Африки від юрисдикції европейських держав.

Приборканий і покорений Альжир став гостинним портом не лише для французьких поселенців, але й для іміґрантів італійського, еспанського, грецького, жидівського та вірменського походження. З часом у цьому кітлі споювання постав окремішний тип „альжирця", називаного „піє нуар" (по-французьки: „чорна стопа"). Кількісно (10.5% всього населення) потенціяльно (переважно державні урядовці, індустріяльні фахівці та купецтво) цей новий тип не тільки конкурує із типом тубільним, але й органічно його не терпить.

В якому таборі?

Окреме значення, порядку ідеологічного, мало присвоєння тубільним населенням, у VII ст. мусульманської віри. Релігійний чинник споріднює бо всіх мешканців Північної Африки; з другого боку — вольностеві кличі XX ст. (посилено ширені з Каїро від 1953 р., коли то до влади прийшов полк. Нассер, чемпіон панарабізму!) сколихнули мріями та амбіціями людей, що кинулись до актів героїзму в ім'я невиразної майбутности.

Труднощі в Альжирі постали ще в 1945 р., але до відкритого, збройного зудару прийшло тільки в 1955 р.

Хто бореться в Альжирі і чому? — Ось різні табори:

а. Французька армія — завжди мала тут свої вихідні бази, де вишколювала і звідкіля висилала вояків на всі фронти колоніяльної війни. В Альжирі, столиці країни, під час другої світової війни сформувався і перебував провід т. зв. „Вільної Франції" з ген. де Ґолем на чолі.

б. Французька дипломатія — хитається між ідеєю повної асиміляції Альжиру і ідеєю децентралізованої адміністрації. Впливи місцевого, не-мусульманського населення надзвичайно ускладнюють проблему, доводячи її до критичного положення.

в. Альжирські націоналісти, мусульмани — комбінація інделектуалів і незрівноважених екстремістів, що гуртуються довкола терористичної організації ФЛН (Фронт Національного Визволення), провід якої перебуває в Єгипті. Цей провід відповідальний за партизанські дії в терені та за політичні інтервенції чи не в усіх столицях світу, по цей і по другий бік залізної заслони.

13-го травня

Події в Альжирі стали безпосередньо відповідальним чинником у постанні V Французької республіки. Політичні провідники попередньої, IV Республіки, виявилися безпорадними в мирному чи збройному полагодженні конфлікту. Зволікання, несподівані і не завжди виправдані, часто суперечливі зміни в політичних потягненнях зустрілися з відмовою послуху збоку французької армії, стаціонованої в Альжирі.

13-го травня 1958 р. військовики — ген. Салян, ген. Алляр, полк. Массю і інші — вислали до Парижу вето, в результаті чого загадковий воєнний герой, ген. де Ґоль перебрав на себе відповідальність за долю й недолю Франції.

Ген. де Ґоль того травневого дня справді був одиноким авторитетом, спроможним зарадити в прикрій ситуації. Енерґія, з якою він узявся поборювати хаос на материку (введення нової конституції) та в заморських посілостях (особиста поїздка, голосування за приналежністю) може лякала, але напевно чарувала змученого французького громадянина.

Вибори в Альжирі (тепер у французькому парляменті засідає 67 репрезентантів Альжиру та Сагари!), спроба переговорів із речниками ФЛН та економічні реформи — не припинили однак, проливу крови. Проминув рік, але для Альжиру це був тільки ще один рік, пронизаний маніфестаціями, атентатами та збройними операціями . . .

Чи ген. де Ґолеві вдасться приборкати Альжир? Чи стануть „альжирці" окремим народом, чи повноправними громадянами Франції? Чи розв'яже Франція побутові та економічні проблеми тубільного населення? . .

Ген. де Ґоль ще втішається популярністю, але від відповіді на поставлені вище й подібні питання залежить майбутність і його, і Франції, і Альжиру.

І. Джурдж

Теодор Мацьків

ДВІ ПРОПАМ'ЯТНІ ДАТИ З ІСТОРІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

(3)

Проф. Шах пише: „Академічна Гімназія — головне заведення — випустила в часі від 1878-1939 р. 61 річників, а філія від 1912-1939 р. 27 річників абітурієнтів у світ. Обчисляючи пересічно по 40 абітурієнтів у відділі, то головне заведення видало за той час 2,440 матуристів, а філія 1080 абітурієнтів, тобто разом приблизно 3,500 матурантів. А що в передвоєнних роках мали 8-мі кляси по два відділи, то можна сміло прийняти, що число матуристів виносить приблизно 5,000 людей, що означає 5,000 ідейних робітників на народній ниві, або 5,000 „воїнів", що „тоґаті аут арматі" (в цивілі чи зі зброєю в руках) боролися за українську справу" (стор. 244).

Це є незаперечним фактом, що Академічна Гімназія врятувала галицьку провідну верству від денаціоналізації чи то на польську чи російську сторону, і трудно представити собі Листопадовий зрив без Академічної Гімназії, в клясах якої містилась перша бойова кватира Української Галицької Армії під командою полк Дмитра Вітовського.

В Академічній Гімназії головними предметами були латина (8 років) і грека (5 років), зате менше зверталось уваги на такі предмети, як математика, фізика чи хемія. Такий стан тривав до 1934 р., коли то реформовано середнє шкільництво і впроваджено 4-клясові гімназії, переважно в напрямі клясичному, гуманістичному, математично-природничому, торговельному і навіть з такими практичними предметами, як кравецтво, столярство і т. д. Окрім гімназії, запроваджено дворічні ліцеї, як продовження згаданих гімназій. Академічна Гімназія одержала два ліцеї — гуманістичний і математично-природничий.

Вертаючись, одначе, до латини та греки, що домінували в шкільних програмах не лише Академічної, але й інших українських гімназій в Галичині, наслідком чого наша суспільність мала більше гуманістів, як людей з практичними професіями (інженери, промисловці, купці і т. д.), все ж таки, як слушно завважує проф. Шах, завдяки плеканню клясичної філології та знанню греко-римської культури, Академічна Гімназія впровадила галицьких українців в орбіту загально-европейської культурної спільноти.

Особисто не жалую, що я ходив до гімназії давнього клясичного типу, бо, хоч вона не дала практичного звання, окрім загальної освіти і солідної підготови до поважних студій на всіх високих школах, вона навчила своїх алюмнів думати і солідно працювати.

Наші професори

Пишучи оцей спомин, я далекий від того, щоб подавати докладну характеристику моїх колишніх професорів, це — радше спонтаний вислів моїх особистих почувань.

Почну від особи директора. Директором Академічної Гімназії в тому часі був її колишній учень, пізніше професор, а опісля візитатор (1931-1934) — Северин Лещій, який вчив нас у 7-ій клясі математики. Він не був ученим математиком, але добрим учителем. У відношенні до учнів був дуже тактовний, вимогливий, але й вирозумілий, і старався учням завжди допомогти. Його принципом було: якщо учень перейшов до сьомої кляси, то він повинен теж здати й матуру. Без сумніву, це був з педагогічного боку правильний підхід. З перспективи минулого можна сміливо сказати, що коли учень не надавався до вищих студій, то протягом 6-ох років був час це сконстатувати і такому учневі порадити, щоб він ішов учитися якоїсь практичної професії. Коли ж молоду людину допускалося до матури, а при матурі „палилося", то цим самим на порозі її життя робилося їй велику кривду, бо звичайно такий абітурієнт життьово заламувався.

Дир. Лещій, як математик і військовик (проф. Шах подає, що був він сотником австрійської армії та отаманом артилерії УГА), не любив довгих промов, а жадав коротких, логічних і ясних відповідей; любив охайність, чистоту, порядок і дисципліну. Не любив у вищих клясах деяких розполітикованих учнів, бо стояв на слушному становищі, що завдання гімназійного учня — вчитися, а не „вести політику". Мені особисто дир. Лещій дуже імпонував як професор та виховник, і був він для мене неінакше втіленням людини, що її називають джентлменом. Останній раз бачив я дир. Лещія в жовтні 1939 р. в канцелярії гімназії, що за большевиків дістала назву десятирічки. Пізнавши совєтську систему, дир. Лещій перейшов під німецьку окупацію на Холмщину, де його в 1943 р. вбили польські партизани.

При цій нагоді годиться згадати, що хоч, з одного боку, становище директора гімназії, а академічної зокрема, було серед українського громадянства високе і шановане, з другого боку, як це завважує проф. Шах, директор української державної гімназії вічно перебував між польським молотом, тобто польською владою, яка все більше й більше домагалася польонізувати українське шкільництво, і українським ковалом, тобто українським громадянством, а молоддю зокрема, які вели з польською владою одверту чи тиху боротьбу. Однак, дир. Лещій умів знаходити вихід з прикрих ситуацій, яких немало траплялося. Для ілюстрації наведу кілька прикладів, які оповів мені о. проф. Горникевич.

В роковини Листопадового Зриву, 1 листопада 1936 р. під час реферату, що його відчитував один учень, несподівано увійшла до кляси учителька польської мови (прізвища її не пам'ятаю, бо вона в нашій клясі не вчила) і силою видерла реферат з рук того учня. На щастя, по-українськи вона не вміла читати і занесла реферат до дир. Лещія, вимагаючи, щоб він скликав учительську конференцію. Директор був в клопоті, бо в цьому рефераті були такі вислови, як „польська кров", якої не треба щадити, „смерть лядським окупантам" і інші, що з них кожний достатній був для того, щоб викинути такого учня з гімназії і навіть розв'язати цілу клясу. Однак, присутній при цій сцені о. проф. Горникевич „знайшов" раду. „Пане директоре, — сказав він, — прошу мені дати цей реферат, а я його принесу по полудні на конференцію".

Дир. Лещій спершу не зрозумів, чого хоче о. проф. Горникевич, але той вияснив, що його син Філько (тепер професор медицини в німецькому університеті у Франкфурті) перепише реферат, і тоді „все буде інакше виглядати". І справді, після того, як дир. Лещій переклавши „справлений" реферат на польську мову, спитав польку, чи там є щось „антипаньствове", вона відповіла: „Жечивісьцє, же ніц нєма такеґо, тилько дзіві мнє, же он добровольнє теґо реферату оддаць нє хцял". Ціла справа скінчилася доганою для того учня.

З наших буднів

НА МНОГІЇ ЛІТА !

Гучно й славно розпочався цього року сезон на Союзівці, і кращої імпрези, як „на старт", не можна було й придумати! А розпочався він весіллям дорогих наших молодят — Христі Квасовської і свіжо випущеного з Вест Пойнту, „ґанц нового", як казали в Краю, поручника Американської Армії, Миколи (Гока) Кравцева.

І хоч ця красна урочистість почалася вінчанням пари молодої та маршом по-під шаблі в каплиці Військової Академії, то гідним її завершенням був таки весільний бенкет у відновленому і вистеленому „карпетами", як Валдорф - Асторія, будинку Гостинниці на Союзівці. Про цілу параду „Свобода" вже писала, я скажу тільки те, що таке весілля, як мав Гоко, є найкращим агітаційним засобом для женячки, і найбільш закам'янілому старому парубкові мусіло серце защеміти з жалю, коли приглядався тій церемонії!

В тому місці треба дати кредит пластунам, всіх уладів та формацій, а їх зібралося того дня на Союзівці може й стільки, що на Святі Весни. Оголив їх Верховний Пластун Сірий Лев, який вже став білий, як сніг на горах, та левом не перестав бути! Гідно влаштувало пластове братство „Лісового Чорта" Гока і його милу Христю, голосно і на всі лади співали „Гей-гу, гей-га", і гарними дарунками наповнили їх весільні наплечники... А привітальне слово пл. сен. о. Богдана Смика з Ютики я включив би в „Антологію весільних промов", дармащо, дехто ширив злобну пропаґанду, що цю промову написала їмость.

Ред. Богдан Кравців, батько пана молодого, дякував усім дуже поетично, як і личить поетові та членові Правління „Слова", хоч місцями голос дрижав йому від хвилювання, але в тому немає нічого дивного, бо це він женив першого сина. Далі якось звикне. При тій нагоді прийшло мені на гадку, що наш поручник Кравців женився точно 6-го червня... І рівно 15 років тому, 6-го червня 1944-го року, ген. Двайт Д. Айзенгавер, теж бувший кадет Вест Пойнту, почав висадку аліянтських збройних сил в Европі. Як наслідок тієї висадки прийшов розвал гітлерівської Німеччини, а ми — опинились на шматку України в Америці...

З зіставлення цих двох історичних фактів я не хотів би робити жадних висновків, і не хочу снувати жадних передчасних міражів, бо тепер у нас і без того є досить ворожбитів, а один з них, наприклад, передсказує, що майбутній спаситель України виростає десь, на Кавказі, але ще мусить з'їсти горнець каші, поки переможе царя Микиту... Але так, мимоволі і само-собою, насувається питання: „А може і наш Гоко діпнеться колись до генерала і зробить нам висадку — з „шматка України" на цю, Велику Україну, враховуючи до неї і Східню Галичину?..

Та облишімо ці мрії і не обтяжуймо молодят патріотичними навантаженнями, принаймні тепер, поки ще вони на „ганімунах". Важне те, що весілля було перша кляса, і я на ньому був, шампанське пив, і „Многії Літа" співав, та так співав, що ще й досі в голові мені шумить, і далебі не знаю — що робити в цю неділю: йти до Брукліна на футбольні змагання, чи їхати до Віпані на об'єднаний пікнік „Думки" і 64-го Відділу Союзу Українок Америки?

Виходить таке, що прийдеться пожертвувати футболем, бо з нашим жіноцтвом не можна тепер зачіпатися перед їхньою 12-тою Конвенцією СУА! Чого доброго ще схвалять на цій конвенції репатріювати всіх старших парубків...

Ікер

В ДЕСЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ МОГО СИНА

Яреми ЧЕРНИША

та

В П'ЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ МОГО ЧОЛОВІКА

Гарасима ЧЕРНИША

буде відправлена

ПАНАХИДА

в ЗЕЛЕНІ СВЯТА, в дні 21-го ЧЕРВНЯ 1959 о год. 4:00 по полудні на цвинтарі МОНТ-ГОП в ТОРОНТІ.

Родину і всіх Друзів та Приятелів обидвох Покійних прошу помолитися за їх душі в той день.

Галина ЧЕРНИШ

Українська Вільна Академія Наук у США

✝

З великим сумом повідомляємо, що в ЧЕТВЕР, 11-го ЧЕРВНЯ 1959 року, на 57-му році життя помер

проф. д-р МИХАЙЛО ОЛЕКСІЙОВИЧ

ВЕТУХІВ

Президент Української Вільної Академії Наук у США, видатний вчений генетик, науковий співробітник Колюмбійського Університету в Ню Йорку, член багатьох наукових українських й американських Товариств.

ЗАУПОКІЙНА ПАНАХИДА буде відправлена в СУБОТУ, дня 13-го ЧЕРВНЯ 1959 р., о 3:00 год. по полудні в похоронному заведенні Петра Яреми при 129 Іст 7-ма вулиця в Ню Йорку.

ПОХОРОНИ Покійного відбудуться в НЕДІЛЮ, 14-го ЧЕРВНЯ 1959 р., на цвинтарі в Баунд Бруку, Н. Дж. Винос тіла буде із Свято-Троїцької Української Православної Церкви при Брум Стріт у Ню Йорку, після Заупокійної СЛУЖБИ БОЖОЇ, о 2-ій год. дня.

УПРАВА УВАН у США

Організації Визвольного Фронту
4, 5 і 6-го липня 1959 р.
ТОРОНТО
CANADIAN NATIONAL EXHIBITION

— влаштовують —

10-ту ЗУСТРІЧ — ЗДВИГ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ і АМЕРИКИ

— для відзначення —

250-річчя великого Гетьмана І. Мазепи і 300-річчя перемоги України над Москвою під Конотопом.

Промови українських діячів і представників канадійського політичного життя
Багата мистецька програма.
Торонтонська СИМФОНІЧНА ОРКЕСТРА.
3-тя дія опери Н. Вахнянина „КУПАЛО".